

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

B R I E F 4

AEN DEN HEERE

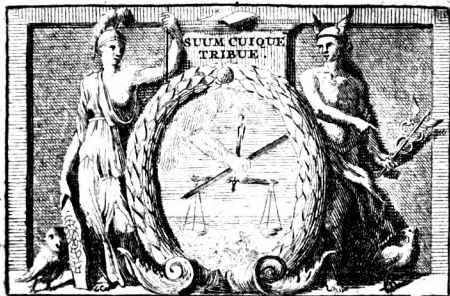
ADRIAEN RELAND,

PROFESSOR DER OOSTERSCHE
TALEN IN DE ACADEMIE
TOT UTREGT,

VANDEN SCHRYVER DER

**LINGVAE BELGICAE
IDEA GRAMMATICA; &c.**

tot rekschap vande Aenmerkingen vanden Heer
ARNOLD MOONEN op dezelve *Idea*; en
van 't richtig Nederduitsch, zoo als door
onze **HOOGÉ OVERHEIDT**
gebruikt is in **HARE** nieuwe
overzettinge des Bybels.

t UTREGT.

By **WILLEM BROEDELET**, Boekverkopet
op de Maertens Dam. 1708.

B R I E F

A E N D E N

H E E R E P R O F E S S O R

A D R I A E N R E L A N D .

T E G E N , D E

Aenmerkingen vanden Heer *Arnold Moonen* , op de *Idea Grammatica &c* : en voor 't richtig Nederduitsch , zoo als door onze *Hooge Overheid* gebruikt is in *Hare* nieuwe overzettinge des Bybels.

H O O G G E L E E R D E en B E R O E M D E
H E E R ,

 Ik herdenke nog al gedurig aen 't geleerd en teffens geneughelijk onderhoudt, waer af ik my zoo ruim be- deeld vond in het bezoek, welks ge- not Uwe Edelheidt my laetst, den korten tijt mijns verblijfs in Uitrecht, gewaerdigde te gun- nen : en 't zal naest gewis zijn dat U. E. heel ge- reedt onderhevig staet aen 't lot, op zulken taer- ling gewoon te loopen, dat is, dat men nog eens

in uwe Stadt wezende zijne stoute schoenen aengespe om U. E. eenig uur van zijnen bestipten tijt te komen afnijpen. Een voorwaerde biedt mijne geringheit daer weder tegen: te weten, Op zoo goed wederom. Wanneer wy in het een en in het ander vast wat omhaelden, afklimmende zoo al van hooger naer lager, betuigde U. E. ook in het midden zijner Professie der geleerde Talen, met eenen gantsch te wezen voor het liefhebberschap in onze *Moederlyke*; en verplichtte my tot rezenschap en mededeeling, wanneer my ook hier in eens wat merkwaardig te voren quame. Zie hier dan, *Beroemde Heer*, een voorval dat ik opneme tot een aanvang van quijtinge.

Daer doet zig op; dat onze gemeene Vriend Dr. *David van Hoogstraten* mijn geboorte-stedeman, uithalende eenen tweeden druk zijner *Geslagt-lyste*, daer agter laet volgen eenen brief van *Aenmerkingen*, by onzer tale voornamen liefhebberden eerwaerden Heere *Arnold Moonen* aen hem geschreven al den 20. April 1708, over mijne *Idea Grammatica*: En zoo drage ik, met dezen, Uwe Edelheid eens op de Ontbinding die 't mijne geringheit gedraegt om dien zelve Heere Moonen, en voorts aen 't Algemeen, daer over in nader overweginge te geven. 't is maer jammer, dat het stof zy, die ik zoo ras loof werde: reden, waerom ik 'er ook des te gezwinder zal door slaen.

Ik hebbe elders wel geüittet, dat een *Grammatica* moet eigentlijk wezen een *Berigtschrift*, om-
den

den kenner te erinneren en den onkundigen te wijzen den wegh om in onze, 't zy nootfakelijke 't zy uitgelesene, boeken het redematige te kunnen naergeleiden en het onregelmatige daer van met reden te onderscheiden: niet anders dan eene Lantkaert, welke den reiziger vertoont niet des Uitgevers *eigene schikking* der wegen en stroomen; ende hoedanig men die, een nieuw Land sichtigende, voeglijxt verdeelen moest; maer in 't tegendeel der zelve waeragtige en dadelijke strekking, 't zy hoedanig die ook loope. Ik voege hier by (de werrelt wil doch altoos genarret zijn met gezag van Schrijvers by te brengen: de gezonde Reden is haer niet voldoende.) dat ik sedert gelezen hebbe in den geleerden *Gerhardus Johannes Vossius*, den Amiraal der Letterkunstenaren, in zijn groot werk over deze stoffe: hoe Hy eene verdeeling opbrengt; dat, namelijk, alle Letterkunst dus moet ingerigt worden, dat zy ons I°. *de regelen der gantsche konste aentoonen*: en II°. *het geschrift van de auteurs leere verstaen*. net dat zelfde dat ik daer zeide. Nu komt het my zoo voor, dat de gebroederschap onzes Nederduitschen Parnas, waer af de Heer *Moonen* nu te mets de outste man wort, als geheellijk gevallen legt op dat eerste deel van *Vossius*: zonder tot den opbouw van dat tweede deel te treden, ja zonder schijn te geven van daer iets af te kennen. Zoo haest ik de bladeren van zijne *Spraekkunst* maer open deed, bleek my dit aenstonts: ik vond daer niets ter werrelt in van

Vossius gemelte tweede verdeelinge; Hy en leert de landtsaten aldaer geene auteurs in 't algemeen verstaen; zelfs niet dat onontbeerbare boek in onze huishoudens; te weten, der Staten nieuwe Overzettinge des *Bybels*. Hier in is dan zulk bestek van hem altermael onvolkomen: ende dat te meer, om dat men, inziende zijne heele behandeling der *Etymologie*, van dat andere niets van Hem kan te wagten hebben; als geene beenen wezende daer zulk een lijf eenigfins op kan passen. Op zijne *Etymologie* kan'er buiten den rijm-zweemenden en silb-snoeienden trant van *Joost vanden Vondel* niets geschreven gevonden worden, dat eenige proef houde: en aen dit algemeene en blinde dood-vonnisse moet alles, onoverwogen en onverhoort, wa'er in de heele tale by ons is. Waerlijk, eene ten uitersten averegtsche rooije van Letterkunst te verhandelen! In 't stuk van veroordeelinge moet men particularizeren over de fouten, en redenen geven, waerom het vorige niet en dogt toen het geschreven wiert; of, toen immers dogende, met wat recht het nu minder doogt dan doenmaels. Ende indien ik maer dwersdryvery (*chicane*) zogte, ik volstond met den Heer *Mooen* en zijne medestemmers maer voor die twee karren te spannen; te weten, om hier over hun bewijs te moeten inbrengen: want ik, die de tael des Lants voor my hebbe, behoefte tegens nieuwigheden niets te bewijzen. Maer vermits ik, voor onze lantsaten, de zaak zoekte te eindigen,

zal

zal ik my instellen tot bewijzer van mijn inbrengen: en zoo verzoek ik dat de gene die in 't mijne niet beliefd en te rusten mede doen van het hunne. 't Geschied, in dezen, is daer ook gantsch toe geaerd: 't is over beide de zijden *positief*: en ieder is hier bewijsvoerder van zijn vermeten. (*autor & respondens.*) De *Hoofdzaken* hebbenwe alleen maar op te nemen: want over den grond des gebouws eens vallende, indien in het getimmerte al iets oneffen oft slim stond, (een belezenheitje, een tael-outheitje onder of over) dat moet zig zelf regten, ende is geen schrijf-wisselinge waard.

Ik hebbe dan in mijne *Idea* opgebracht gehad, dat'er in ons Nederduits een onderscheit moet gemaakt worden tusschen de Gemeene Tael vande Republijk, en tusschen zekere Sprakvorm: (*Dialectus metaplasmica*) ook dat de beginsels (*elementa*) inde Tael vande Republijk moeten onderwezen worden. Hier over zet de Heer A. Moonen zig zoo verre voor onderregtinge open, dat hy dit toestaet: maer hy ziet daer noch niet door; dat hy het onderwijs vande gemelte tael der Republike met my hale uit onze nieuwe Staten-overzettinge des Bijbels; welke, niet enkel naer mijn afgeven maer naer loutere waerheit, het Boek der Republike is. met een weinig nader indenkens zal dit mede wel over de brugge komen: want 't is eene tegenspraek in zig zelf, dat de Tael der Republike niet en zou te halen wezen uit het

Boek der Republiکه , en dat boek namentlijk , 't welk Zy ons voor tael-rigtig veilt. waer uit nader? Hier had de Heer Moonen zig over behooren te uiten ; als men met elkander zaken zal eindigen.

Tot grondvest zijner zwaarigheid werpt zijn Ed. op , hoe dat de tael dier Overzettinge zou bezwangert zijn met Grammaticale fouten : als , *oneenparigheid* in 't *genus* ; strijdigheden tegen 't *Gebruik* , en tegen de *Reden* ; ja dat de *solocismus* hier in voorkomt blad by blad. eene opwerping van zijn E. , veel te ruimschoots , om niets meer om 't lijf te hebben !

Die vermeinde *oneenparigheid* in 't *genus* vervalt aenstonts : want de Heer Moonen zelf staet bekend , dat den overzetteren is bygezet een Voor-schrift van Bestek of *Systema* in 't Grammaticael : nu zijn alle de fouten in eenen Schrijver tweederhande ; of bestek-fouten , of schrijf-en druk-fouten. (*vitia vel systematis , vel scriptionis & typographica*) By Jooft vanden Vondel (ik moete dog met dezen man by den Heer Moonen voor den dag komen) is *geest* , buiten tegensprake , *systematiee* mangeslagtelijk : egter in zijne opdragte van Jozef in Egipten staet het vrouwgeslagtelijk : *Het beliefde de Heilige Geest*. En alzulk komt voor in de allerbeste boeken. dit is aldaer geen *vitiuum systematis* : wat dan? een schrijf-of druk-fout ; die eenen Auteur niet moet te laste komen. Welk nu , in die Staten-overzettinge , hun *systema generis* zy ontrent

trent zulken woort, als'er de Heer Moonen eenige opdraept, valt aende meerderheit der texten, het heele boek lanx, besliffelijk te kennen: by voorbeelt, *Blydschap*. feminin: *Dag* en *Scepter*. masculin: enz. Daer nu 't zelve al eens oneenparig opkomt, is het hier even eens als wy strax over Jooft vanden Vondel zeiden; te weten, schrijf- of druk-fout; van welker beteringe Mijne Heeren de Staten, des behoorlijk aengezocht, zig ook niet onttrekken zouden. Maer, terwijl ik nu hier in ben; by wijlen Johannes Vollenhove en dezen Heer Moonen is *werrelt* en *kele* vrouwgeslagtelyk: egter hebben zy beide 's *werrelts* en *luitskeels* in masculino; in plaetse van *der werrelt* en *luider-kele*: en dit is vast nocht schrijf-nocht drukfout: derhalven *vitium systematis*, en wel van 't allerflegtsfe. Ende dunkt my, onder verbeteringe, wanneer ik zelf in wantale bestond; dat ik ten minste wat voegfamer en ingetogener zou gaen in 't werk daer mijne Overheit zig Auteur van verklaert, openbaer, met opdraepselen, te verkleinen en van zijne waerdye te berooven. In Regten zeit men; *Ejus est poenam petere, qui in poenam non incidit. l. 154. ff. de R. J.* Te meer noch, om dat eenige dezer woorden, 't gene noch al oneigener komt, zijn *merè communis generis*, en dienvolgende uit hunnen aerdt, *en systematicè*, een oneenparige schrijving gedoogen. als, *Nagt*, *Vrede*, *Neuze*, ook wel *Drake*. enz. Zoo als te vinden is inde Rijkronijk van Melis Stokke,

van *Nagt.* fem. *Jan* I. v. 1230: *Jan* II. 3879:
Hubert pl. 90. 136: en masculin. *Jan* II. 1315.
Vrede fem. *Flor.* III. v. 398: *Did.* VII. 84: *Ada*
 539: *Jan* II. 1753: en masculin. *Did.* VI. 137:
Flor. V. 821. 1813. 1970. *Neuze.* fem. *Kilian.*
 in voce *Knip*: en masculin. *Hubert.* pl. 18.

De opwerpingtjes, die daer by volgen, ontrent de *declinatio pronominum*, *Hen*, *Haer*; ook het *regimen prapositionum*; hebben mede al hare oploffing, die elders hare plaets zal vinden: ook van het *Rijmverlof*, ik heb, ik zoek, ik roep: want al is inde tale des Lants niet de *substantia*; zoo als in 't rijm: 't is'er egter, voor een enkel reisje, geen taelfout in.

Nu was het de beurt, dat die Strijdigheden tegen 't *Gebruik* en tegen de *Reden*, en de *solacismi* blad by blad voorkomende, moesten volgen. maer hier laet de Hr. Moonen ons teenmael blind: 't ware evenwel nut geweest daer iets byzonders van te uiten: dan had men de gedagten van zijn E. kunnen naerpeilen, waer af ik nu belijde niets ter werrelt te begrijpen. Hy zal verdagt zijn, agte ik, dat'er onderscheidt legt naer Rechten tusschen *Gebruik* des Landts, (*Consuetudo loquendi. l. 132. ff. de Verb. sign. Communis, id est, Publicus, Usus. l. 7. ff. de supel. leg.*) en tusschen byzondere Verkiezingtjes en Secterijtjes van onderdanen. (*Consensus privatorum. l. 45. §. 1. ff. de Reg. Jur. Opiones singulorum. d. l. 7.*) Ende als ik'er mijnen grond zal byzeggen, stelle ik vaster als vast, dat
 zijn

zijn E. zig hier verzeilt op een gantsche averegtsche bake; te weten dat alle zijne tegenspraek nietwes anders in heeft, dan dat hy de tael dier Overzettinge niet vind te passen op de *leest* van het private *Secterytje*, 't welk Jooft vanden Vondel zig zelve in zijn eigen geschrijf, tot een bloote *hypothesis* schijnt verkoren gehad te hebben jaren en dagen, na dat het tael-bestek der Overzetzters al was geklonken: waer over hier na breder. ondertusschen heb men te weten, dat die *Leest* het eenige onderwerp maer uitmaekt, ofte den Staet van ons heele Geschil.

By 't stilzwijgen dan vanden Heere Arnold Moonen zal ik hier de post eens aengrijpen, en gaen bewijzen.

I. dat zulke tael, gelijk onze Staten nieuwe overzetting des Bijbels, ten tijde van 't vaststellen van haer bestek; (*systema*) was, in opzichte ven 't Grammaticael, het gangbare en rigtige Gebruik des Lants: ik zegge *zulke tael*; om dat ik in die Overzettinge, als zoodanig, het belang der heele tale niet en stelle: maer ik meene alle zulke en diergelijke tael; 't zy in wat boeken men die vinde.

II. dat'er nog huiden ten dage geen regt altoos en is, waerom ze 't nu minder zy, dan doemaels.

't Is dan zulx, dat onze Hooge Regering in Hare afkundiginge van den 29. van hooimaend 1637. rakende Hare waerderinge en uitmetinge van dit boek, laet voorafgaen; *dat Zy bevonden heeft*

heeft , hoe daer in alles bygebracht was , dat (onder andere) de eigenschap der woorden kan vereiffchen: en op zulk voorafgaende (*præmissa*) treedt Zy toe om dat boek der Overzettinge te *auctorizeren*: dat is te zeggen , voor 't Hare te verklaren , en voor een boek der Republyke : (*sefe auctores pronunciare*) gelastende nog by andere afkondigingen; dat men , buiten den text en bewoordinge van dat geauctorizeerde boek , geen en anderen in 's Lants Kerken Vergaderingen hebbe voor te lezen; nochte , onder schijn van fouten-verbeteringe , iets daer aen verandere; ofte , in het nadrukken , iet het minste gae buiten der overzetteren eerste en oorspronkelijke gedrukte bewoordinge; met bevel van voorzorge op dat zelfde nadrukken: en dat op hooge boete en straffe.

Uit alle 't welke nu onloochenbaer is te aenschouwen , dat by onze Overheidt in het toetsellen van die overzettinge ook is doen letten op de eigenschap ofte 't *Grammaticael* van onze Nederduitfche woorden: te nootsakelijker noch , om dat , zoo als wy elders mededelen , onder ons doenmaels in 't *genus* en *casus* een kennelijk verloop plaets hebbende , daer zelfs van onze beste Schrijvers van schier hondert en vijftig jaren lang aen vast waren; onze Overheit een bestek tot herstellinge daer van heeft opgeregt , en in dit werk doen waarnemen; welk eigen bestek van toen af by Joost vanden Vondel en den Drost P. C. Hooft , die te voren mede onder het zelfde verloop lagen , s ingevolgt.

De eigenschap der woorden zeit wijders de afkondiging : deze kan (vermits *de zin der zelve* afzonderlijk wort gemelt) niet anders beduiden dan dat gene, en dat eenige, dat'er, behalven *den zin*, aen woorden aen te merken is : en wat is dit doch ? enkel immers het *Grammaticael* ; beide en van *Grondtext* en van *Nederduits*, op elkanderen slaende en passende.

Gelijkerwijs uit het streng Verbodt van de minste woord-veranderinge onder dexel van verbeteren, *enz.* insgelijx onloochenbaer is ; dat onze Oppermogentheit, in dit boek te auctorizeren, Zig aen die bewoordinge en tale *in specie* komt te binden. 't is ook de stijl van Auctorizatiën, (even als van Octroijen en Privilegien) dat ze leggen op zekeren inhoud en bewoordinge in 't byzonder, ende niet daer buiten gaen. Invoegen dat dan de Heer Moonen, opbrengende als of Mijne Heeren de Staten wel deze Nederduitsche Overzetting geauctorizeert gehad hadden, maer niet deze Nederduitsche bewoording en tael waer van zy samenhangt, stelt *een' bergh zonder dal*. Meerder redenering is over zoo klare eene zake onnoodig : ik zegge *klare* ; voor alle die hun den stijl hier af verstaen, en maer op die voorzorge en verbod hunne gedachten wenden.

Egter behoeft deze auctorizatie geenen byzonderen Schrijver verschrikt of verbaest te maken ; zy stelt niemant een wet om in zijnen schrijfstijl, daer 't inden *Borgerstaet* nocht *Overheit* nocht

evennaesten verlet, hier nergens buiten te mogen gaen. Waerom ik ook nooit in mijne kruin krijg, hoe de Broederschap onzer Dighteren, op het ritselen hier van, zig aenstonts zoo t' schrap zett': (zy heeft maer, onder verbeteringe, haer best door te werken in haar koninkrijk. Niemand zal haer moeijen.) 't en waere dat zy hare gefnoeide Rijmery-sprack waende een nieuw bestek (*systema*) van 's Lants tale te wezen, 't welk zy met wegwerpinge van het ander wou doorgedreven zien. En dit is krankzinnigheit: want hare Spraekvorm is van 's Lants tale maer een arm oft een tak. Deze auctorizatie, in 't tegendeel, is enkel maer van toepassing in 't geschil, *Welke de tael zy der Republije?* ook om eenige *basis* vast te stellen, daer men zig naest op beroepe: Ik stelde de onberispelijkheid niet inde bloote auctorizatie: maer daerom geauctorizeert, om datze van een bestek (*systema*) is, 't welk na voorafgaende Last-verleeningen, belegde Kennissen en Berigten, ten voorname proef-houdend is bevonden: *ten voorname*; want verzinningtjes, die 't *systema* in zijn geheel kunnen laten, vallen behoudens het zelve maer te beteren en te verhelpen: zonder dat men met den Heere Moonen zegge, dat men de tael der Republije uit dit boek der Republije, waer in Mijne Heeren de Staten op de tael gelet hebben, gantsch niet halen durve. Ik hebbe anders hier nietwes mede in den zin; als alleen dat dit boek zoo *gereed* voor onze lantsaten is te hebben. Daer

is wel 't een en 't ander dat men ook noemen kan, als met loutere liefhebberye in de tael vande Republyke geschreven: maer wie bezit dat? en waer vind men 't, om onder de gemeene rond te wandelen? Zoo is'er de opdracht van Mr. *Antonis de Hubert* voor zijn berijmd Lofboek Davids. Zoo zijn'er meer schriften van Zirkzeenaers. Mede heeft Uitrecht, al tusschen 1580 en 1590 als de tael nog in 't verloop stak, zijnen *Johannes Vintenboogaert* gehad, doenmaels (dat ongemeen was) in 't *genus* en *casus* al proef-houdende op zulk een *systema*, oft regelmaet, als daer de nieuwe overzetting 40 of 50 jaren daer na op wiert beslagen: gelijk voor den kenner in zijne XII eerste predication uitsteekt; met onwraekbaer blijk, dat hy niet zonder liefhebberye in onze tale bestaen, en geschreven heeft gehad. en dusdanig zal'er wel veel noch gedoken leggen. maer, als gesegt, 't *gereetste* is 't oirbaerste.

Noch een tusschenrede. menige ik hier in. De Hr. Moonen, als hy om de overzetting te verkleinen, opwerpt dat de overzetters en de Overzieners derzelve niet geboren waren in een en 't zelfde gewest der Nederlanden, zal eenen Hollander uit den Hollanderen wel ten beste houden; dat die hem eens vrage of het ook zijn E. tot hinder strekke in de Nederduitsheit, tot Otmarfen, heel in Twenthe, geboren te zijn? 't komt my zoo niet voor, dat Mijne Heeren de Staten met de taelrigtigheit van een boek, dat Zy auctorizeren zouden,

zouden; die benoemde Theologanten alleen hebben laten geworden, zonder daer Luiden van Staet in te bemoeijen. Authentijke stukken hebbe ik nooit gelezen: maer my is hier over wel te voren gekomen, hoe dat hier in onder anderen bemoeyt zy de Heer Mr. *Antonis de Hubert*, Vroetschap en Schepen van Zirkzee: dat hy van die bediening afging, (enkel, zoo my gezeit is, om dat werk) en eerst vertrok naer Amsterdam, met voorschrijven van zijne Stad aen Borgermeesteren: (dit verhaelt hy zelf in zijne voorgerberde opdracht) vervolgens aldaer waernam die bewuste Letterkunstige Vergadering; toen wijders vertrok naer Leiden; alwaer hy hierom zou gebleven wesen, en nog was in 't jaer 1633. De tael van hem, voor dien dezelve kent, straelt'er ook alom in door: en wat verstant hy'er af had, getuigt, behalven zijn eigen geschrijf, Jooft vanden Vordel zijn mede-lidt op die Letterkunstige Vergadering: gelijk in zijn opdracht van *Hekuba* is te lezen.

't Waer', mijns achtens, *Hooghgeleerde en Bevoemde Heer*; in de regte hand, indien 't U. E. gebeuren mogte de nette omstandigheden uit 's Lants oirspronkelijke pampieren magtig te worden) dit gantsche beleidt aen 't Vaderlant in eene kleine Historie naer de waerheid op te leveren. 't zou my benieuwen, of U. E. zou vinden, dat de Oppermogentheit onzes Lants *dit stuk Harer Tale* aen eenige Predikanten zoo maer voetstoots

(*per aversionem*) hadden aenbesteed gelaten *by hoopwerk* daer men van afkijkt; gelijk zommigen in 't woefte heen meenen. 't gaet in 's Lants werken alzoo niet: ook en was 't jaer 1637 het jaer van 1618 en 1619 niet meer.

Ik vare nu voort met mijn eerste voorgenomen lidt te gaen bewijzen. Hoedanig het *systema* onzer Nederduitsche Gemeenen-Lants tale gelegen hebbe op dien eersten ouden tijt wanneer wy schrift van regelmatigheit beginnen te ontdekken, valt by meer dan een Behulpmiddel optedelven: op dat geslagt van Woorden alleen over 't welk de Heer Moonen en het Dichterschap te zeggen maken; zoo verre ik zijn E., die zijne breede uitmetingen der *solacismi* in onzes Lants boek binnen de borst gehouden heeft, kan naerramen: hoewel mijne ontbinding hier gronds genoeg leggen zal tot het gene van my ongeroert overblijft.

Wat hier nu al tot Behulpmiddel dienen kan, bestaet I. in onzen lanteigenen en aengeboren *Tongeslagh*: (*genius loquela*) II. in *Getwighenissen uit onze Geschriften en Boeken*; III. of, by schaersheit, in de *Naeste Vergelykinge met dezelve.* (*analogia*) IV. in de *Gezonde Reden.*

Voor *Etymologie* is dit genoeg: dog daer 't *Syntaxis* geldt, behoort'er nog een V. by; te weten, de *Geest onzer Tale.* (*genius linguae*)

De *Tongeslagh* is by ons zoo ruim een woord, dat daer onder legt het *slaen* of uitbrengen van eenige letter; van eenige *silb*; en van eenig geheel

woord: en hy is een Behulpmiddel, ten uiterste gewigtig en hoognoedig geweten by eenen taelonderzoeker: want daer in legt eene velerhande, en dat onfeilbare, toets: hier door achterhaelt men, hoe woorden (*simplicia*) van verschillende tale, en in schijn vreemt van elkanderen, egter in der daet puur dezelfde zijn, hier by proeffmen, hoe samengezette woorden (*composita*) moeten gevoegt en gepaert wezen, om aen den *Geest* eener *tale* te voldoen: Hier by bepaeltmen, wat gedaente van vloeijinge of verzagtinge de voortgesprotenne (*derivata*) uit eene stramme en barstige tale moeten aantrekken, wanneer dezelve in onze sprake worden overgestort. 't gaet doch met zulke *derivatiën*, even gelijk met het zaeyen van vreemt zaet in den akker van een heel ander Gewest; 't zal al veel met eenige andere omstandighoed, 't zy mindere 't zy meerdere, opwasschen en uitkomen. de *Tongeslagh*, nu, dient hier voor Akker: men vergelijkt hem ook noch nader by eene holle en van binnen gekronkelde *Vorm*; waer door iets heengedraeit wordende 'er zoodanig gevormt uitkomt, als die innerlijke kronkeling medebrengh; 't zy welk eene andere gedaente het te voren hadde. En zijn, om reden van de *aengeborene* lant-eigenschap, alle die toetsen niet anders als eeuwige waerheden, waer uit een bewijsreden doorgaet duizende jaren na den dag: voornamelijk in lantstreken, welke by Volkeren van eenen heel anderen tongeslagh nooit zijn overmaghtigt nochte ondergestoken.

Daer

Daer wy nu hier den *Tongeflagh* in bybrengen, verftaen we hem in 't flaen van een *geheel woord*. in de twee andere beduideniſſen, te weten van een letter oft een ſilb, zal'er by iemant mijner kenniſſen, inder tijt, wel af gehandelt worden.

Naer de aengeborene gelijkheit ofte ongelijkheit die'er tuſſchen de Volkeren is in dezen *Tongeflagh*, en in de kronkels van deze *Vorme*, door welke yder landtaerdt zijne woorden heendraeijen moet; zoo hebbenze eene gereetheit, of daerentegen eene bezwaerlijkheit, ja onmogelijkheid, om elkan- ders woorden volmaekt te kunnen naſlaen.

In *Getuigheniſſen* uit onzè Geſchriften en Boeken is de openbaerbekende Rijn-kronijker *Melis Stokke* ons de alleroutſte: voor hem, die tuſſchen 't jaer 1270 en 1305 na den Zaligmaker ſchreef, kenne ik in 't geheel geen Nederduits geſchrijf. Hand- veſten of Actens van onze Oppermagten voor dien tijt bejegenen my niet anders dan in 't Latijn.

Hier komt in reex dan neffens, het handge- ſchreven, en nog onuitgegeven, boek, dat Uwe E. my de eer deed van te toonen op de Boek- zale der *Uitregtsche Academie*, en ik eene volſla- gene *Vorhandeling* bevond te wezen *wegens de Na- tuurkende oft Phyſica* lanx 't gantsche Heel-al: ook op rijn in viervoetsche veerſen, op gelijken trant als *Melis Stokke*: dus opgeſtelt in 't jaer 1300 by eenen *Broeder Thomas*. 't roert aen het jaer 1273 (*fol. pe- nult.*) en 't heeft eene *Uitbreiding in proſe* van *Broe- der Arent*, Lees-meester der *Minnebroederen* tot

Uitregt; van 't zelfde jaer 1300. Dan komt'er noch agter een *Medicijn-boek*, getrokken uit de schriften van *Galenus* en *Avicenna*: daer aen 't einde staet, dat het mede vanden zelve *Broeder Thomas* zou toegestelt wezen.

Dan volgen Nederduitsche Hantvesten en Actens van 1300 en 1400. In 1300 hebbe ik geene autentijken ontmoet; maer daer van genoeg latere kopyen. In 1400 hebbe ik authentijke Handgeschriften bejgent en Parkementjes, zoo als ik in mijnen eigenen boedel Schepenen-briefjes bezitte van 1435 en 1467. Nu quam de Druk-konst op: en zoo hebben we den Nederduitschen Bijbel in 4°. , voleind tot Delf in Januario 1477; en daer na vervolgens ontelbare boeken en in rijm en in proze, tot het jaer 1618 en 1619 toe. Dien Bijbel houde ik al voor eeuwen ouder. Maer in de *proze* leggen onze oude dingen meest altemalen hier aen ziek; dat die aeloude boeken (als van 1200 en 1300) by de kopiïsten van eene latere eeuw telkens zijn overgegoten geworden in derzelve tegenwoordigen zwier van tale en spellinge: en dus staenwe meest met onze gedrukte Hantvesten en oude Actens: zoodanig dat van 't gene doenlijk is het authentijke wel nootwendig diende naergekeken. Dus is ons van een en 't zelfde boek eens bejgent drierhande zwier van tale; een in 't hand-geschrift in 1400; een in dat in 1500; en een in den druk in 1600. 't welk zonde en jammer is: en dat komt'er van, als met de

tael-zaken zoo omgesprongen wort, gelijk onze Nieuwelingen, mijne tegenpartyen, ook maer van kant af aen zouden willen gaen doen. Of, dan, Mijne Heeren de Staten, al waer het maer om de bewarenisse der Outheit, niet wel groot gelijk hebben dat Zy hunnen Bijbel *auctorizeren*; met verbod van aen die bewoordinge te reppen of te roeren!

Dog aen onze aeloude boeken in *rijm* (als van Broeder Melis Stokke en Broeder Thomas) heeft zulx geen' noodt: dit heeft zig zoo niet laten verploojen: en daerom kan men, hier in, op de onveranderde authentijkheit der tale wat meerder staet maken. Ondertusschen in die oude rijmboeken vindenwe al Rijnverlof: (*metaplasmus*) ook al in dien Delfschen Bijbel; *ik heb, ik zweer. enz.* in 't Uitregtsche handgeschrift van Broeder Thomas hebbe ik niet genoeg noch kunnen lezen. Evenwel niets vindmen van het oude, of overall steekt van onzen lants-eigenen Tongeslag het ligt overvloedig genoeg door. Uit zulx alles hebbe ik, by de voorvalletjes, mijne gantsche belezenheit geraept gehad; ook byzonder uit oude Keuren en Kostuimen van Vlaenderen, Brabant, Zeeland, en Hollant, die ik daer al in 't jaer 1670 onderzoeken moest; wanneer ik de gronden van deze mijne stellingen al in 't ruwe gevat hebbe.

Ons derde Behulpmiddel is de Letterkunstige *Analogie*, of by schaersheit van Getuighenissen, de Naeste Vergelijking met de zelve: ('t is dog onmogelijk dat men tot ider woort, en tot ider silb.

een getuighenis bybrengende) en deze, stelt *Quintilianus*, is van die kragt; dat ze het twijffelagtige tot iets dat daer naest by komt, en buiten verschil is, t'huiswijft; om het onzekere alzo tot zeker te maken. Het Behulpmiddel dezer *Analogie* word by Schotelius ook erkent. pag. 10.

Onze gestelde Behulpmiddelen, nu alletemale t'effens bygeroepen, schaffen ons, inde gestaltenisse onzer Nederduitsche woorden, deze Zetregels: (*criteria*)

I. *Daer kunnen geen twee lange silben elkandere in eenig woort volgen.*

(Wy vooronderstellen dat men hier de Latijnsche *Profodia* verstaet) Hier in verschillen wy van de Hoogduitschen zoo verre, als de hemel vande aerde: want deze hebben, in een woort, twee lange silben na elkanderen. (*Reichsdienstman. Staetshauptman.* en onnoemelijke meer.)

II. *De silb, die naest eene lange by ons komt, 't zy voor, 't zy agter, is altyt kort.* (*Gedurig.*) de accent valt hier by ons op de middelste.

III. *Voor een lange silb in 't midden van een woort komt altyt een korte alleen:*

IV. *Doch in 't begin, ook aan 't einde, des woorts wel twee.* (*Vergelyken: Hinderen.*)

Hier in verschillen wy weder van de Hoogduitschen, die aldaer maer een korte hebben. (*Erstgleichen. Hindern.*)

V. *Noch hebbenwe aen 't einde des woorts wel drie korte silben.* (*Sterffelyke. Erffnisse.*)

Dit hebben wy gemeen met de Engelschen. de *accens* in *Vergelyken* valt op de derde silb van voren; in *Hinderen* op de derde van agteren; in *Sterffelyke* op de vierde van agteren.

VI. *Dog in zulke drie korte silben op 't einde; als in Sterffelyke, Erffenisfe, is de middelste korte in onzen Tongeslagh. zoo kort niet als de twee andere; maer zy is twijffelig, (anceps) en wel, namentlyk, ten minsten half lang: zoodanig dat ze in ons Rym ook, voor een lange, plaets houdt. (Sterffelyke. Erffenisfe, Erkentenisfe, Behoudenisse. enz.)*

VII. *Alle Verbum of Nomen (ongesnoeit, of onverkort en in zynen allernietersten oorsprong) eindigt, inden algemeenen Tongeslagh onzes Nederlants met een korte silb; en wel zulk een, die zelfs in Rym nooit voor lange kan gebruikt worden.*

Dus is het van 't alleroutste geweest: en dit bekrachtigen alle onze outste Schriften en Boeken. men vind daer niet *Erffenis. Erkentenis. Behoudenis*; zelfs in geenen Naemval: veel min, op zyn Hoogduitsch, *Erfnis. Erkenntnis. Behoudnis*. maer men vind in onze gezeide Schriften en Boeken *Erffenisfe. Erkentenisfe. Behoudenisse*. In welken opzigte ons Nederduits al wederom oneindig verschilt van het Hoogduitsch: want (zegt Schotelius, de groote man vanden Heere Moonen) twee silben alzo in een te trekken is aldaer heel wat moeys, en geeft goeden klank: en juist is 't tot onzent een ondeugt, en eene strijdigheid tegens onzen Tongeslagh.

Deze VIIe. Stelling , eene der gewigtigste van onzen heelen Tongeslagh , rust hier op ; „ *Dat den „ Sprackleden van ons Nederlant , zoo meenigmael als se „ de laetste silb eens woorts zullen uitklinken op een con- „ sonant ; aengeboren is by die consonant niet bot op te „ houden met een accentus gravis ; maer die zelve „ consonant met een respiratie te hervatten. niet bed- „ maer bedde. niet erffenis , maer erffenisse. niet waer- „ di , maer waerdye. desgelijx met onze nomina in „ inge : niet lyding , vergeving , maer lydinge , verge- „ ving. Daer heeft U. E. het gantsche geheim ; 't welk wy hier niet breeder zullen uithalen : een onzer Kennissen doet dat daer na wel. ik verstaem my den Tongeslagh van Overysfel en Twenthe niet byzonderlijk : maer ik meene , dat de Heer Moonen dit zelfde ook aldaer wel vinden zal : *wisse , welle , stille. enz.* Van dit geheim komt eeniglijk van daen , dat de *characteristica* van meest alle *tempus* in onze *Verba* is de korte *e. ik bidde , ik valle , ik hadde. enz.* Als men het *Engel-Sax* in- ziet , vindmen daer klare voetstappen in van dezen eigensten Tongeslagh. en wat spreke ik van *doode* talen ; onder de hedendaegsche *levende* heeft hem de *Portugese* even zoo net als de onze : alwaer 't Spaensch , accentu barytono , op de consonant bot eindigt ; als by voorbeelt , *Volontad , Calidad , Can- tidad , Felicidad* : daer hervat het Portugeesch die eigen consonant *d* met een respiratie ; sprekende en schrijvende (*per omnem casum*) *Volontade , Calidade , Canidade , Felicidade* : staende alzo , met eene*

ongemeene zoetvloeijsheit; tegens het barffe Spaensc in een zelfde proportie gelijk ons Nederduitsc tegens het hort-en stortend Hoogduitsc. Ende 't is zeer aenmerkenswaerdig, dat de genoemde Schotelius, in zijne *Grammatica* (daer de Heer Moonen ons een vertaeld *extract* van oplevert; zoo hy zelf ook niet ontveinst) pag. 311. bekent staet, dat die woorden in *nisse* en *inge* ook oirspronkelijk in zijn Hooghduitsc die eigen korte *e* op 't einde hebben. maer hy, groot meester, voegt'er *pro gradu Doctoratus* by; *quod Ratio Grammaticalis literam e ibi non admittit.* van waer komt hem; dog, zulke hooge en lage *Jurisdicctie*?

Uit alle deze Stellingen laet zig met eenen klaer onderkennen; welke *terminatien* van woorden in 't Nederduits de aller-oirspronkelijkste en vroegst van tijt moeten zijn: en welke wederom, te weten die van deze Stellingen wat afloopen, in een later tijt, tot noothulpe, zijn bybedagt en aengenomen: met een woort wat *gemeenelants-tael* zy, en wat *metaplasms*.

Op den grond van die zelfde VII. Stelling hadden niet alleen onze voorgeroerde *Nomina Feminina*, maer ook de *Neutra* en *Masculina* (*Horte, Geregte, Geslagte: Mensch, Zone, Heere, Wille, Name. enz.*) de korte *e* op 't einde in *omni declinationis casu*: daer wel niemant aen twijffelen zal omtrent deze terstont genoemde; als dewelke ons tot het jaer 1618 en 1619 inde Boeken noch al-zoo worden opgebracht. Maer 't plagt ook plaets

te hebben in de zulke , die inder tijt , by langgemeene aenneminge , de korte e wel in *nominativo* verlaten hebben , doch in *casibus obliquis* noch behouden: als die *Drome* , *den boome*. enz. dat men nog leeft in den Delften Bijbel. *Daniel* II. en IV. en zoo als my meer bejagent is inde ouderwetschheit; dog niet en lust , dezen brief , met overtollige pedanterye , van vol te stapelen. elk mag zijn best lezen ; en daer doet zig grond genoeg op tot *Analogie* voor al de rest: behalven dat ik met allegatien uit private Parkementen geen baet en kan doen. Onze *casus obliqui* , ten *laste* , ten *strijde* , ten *tijde*. enz. zijn ons hier van herkomstig gebleven. Dus kan men beseffen , dat het gene Zeeland , Vlaenderen , Brabant en andere onzer Provintien ons noch alle dagen in hunne tongen , op dezen trant , laten hooren , geene mis-tael is; maer in 't tegendeel eene overbehouding vanden aengeborenen oirsprong. En 't is wederom waerd om op te merken dat Doctor Schotelius dit eigen van de *Neutra* en *Masculina* in zijn Hoogduitsch al mede bekent staet: want *cap. de Orthographiâ. sub lit. E.* zegt hy , dat *oulinx* de Hooghduitsche woorden in 'sgelykx op de korte e uitgingen. *das Dinge. das Felde. das Munde.* enz.

En hier mede mag ik dit Stelling-werk wel besluiten.

't Was dan met de aeloude Regelmaet van onze Tael der Republyke aldus. De schrijving der woorden beantwoorde de alom onzen aengeboren

Tongeflagh. (*genius loquela*) Het schakeerfel van onze tong van korte filben nevens eene lange snoeyden nocht dompelden onze Voerouders door de penne niet wegh; maer zy bootften't'er levendig mede na, en stelden 't voor 's lezers ooge: en dit niet flegtelyk in die *nomina* en *verba* daer wy nu van handelen; maer schier, daer wy hier niet van spreken, in de woorden van allerleye *pars orationis*: niet flegtelyk inde filben op 't einde; maer zelfs, als men met liefhebberye op onze veelfilbige woorden let, ook wel in 't midden, een ding, 't welk onze sprake eene vloeijentheit, ja (om met den Drost P. C. Hooft te spreken) eene zangerige vloeijentheit byzet, waer in weinige talen ons kunnen evenaren: vande *Portugesehe* hebbenwe dat zelfde beneffens ons aangetoont. Als gezegt, de *substantiva* in *e* behielden die *terminatio*, algemeenlyk *per omnem casum*: En alzo ruftede dan de onderkenten in 't declineren enkel op de buiging der *articuli*, en op de *Prepositio auxiliaris*: uitgezeid dat die Neutra en Masculina eene buiging ontfingen in genitivo singulari op *es*: des geslagtes, *gerigtes*, *zones*, *names*, *willes*, *Rynes*: en de Feminina ook daer op *en*: *der Mazen*, *Hellen*, *Vrouwen*: ook uitgezondert dat vele Neutra en Masculina (als hier voor geroert) al hand over hand, by kennelyk en lantgemeen Gebruik die *terminatio* op *e* inden nominativus, accusativus en vocativus verlieten: als, *boom*, *droom*, *stroom*, *tijd*, *stryd*. enz. vermits het in eene levende tale even-

eens toegaet , als in eenen levenden of stroomenden vloet : daer kabbelt heimelijk vanden oever hier wat af, en daer weder wat aen ; 't welk niemant op heeter daed en ziet ; doch dan wel , als men den oever eens weder gaet beschoeijen.

Met kinderlijke exempelen van alles kan ik my niet ophouden ; dat voor den lezer zelven overlattende. Ik kan zoo vele pedantery niet aenhalen : ik bezitte daer geene herffens toe. Wie lading innemen zal, melden de Zee-regten , moet zelf zijn vaertuig ballasten. Ik schrijve in allen gevalle van onze Moeder-tale , en heb gewezen waermen zelf zijnen lees-lust te weike hebbe te leggen.

Dit is tot zoo verre vande aeloude *Etymologie* : op welk voorafgaende (*præmissum*) de *Syntaxis* haer zelve voort kenbaer maekt. De *Præpositiones* regeerden allen naemval , (buiten nominativus en vocativus) naer dat het best aen onzen Tongeslagh genoegdeed , dat is , best in de rede vloiede en rolde.

Ende hadden deze eigenschappen , door alle die honderden van jaren henen , nog aldus de overhand in onze sprake tot op 't jaer 1618 en 1619 ; en zelfs noch daer na , wanneer 't bestek (*systema*) tot het Nederduits der Nieuwe Overzettinge schijnt vastgesteld te wezen : zoodanig dat dan die eigenschappen uitmaekten het *Gebruik der Republyke*. De Tongeslagh van Nederlant was op dezen tijt noch gantsch dezelfde als van outs. Dit is te lezen by Christiaen van Heulen ; daer hy hem opzettelijk

zettelijk beschrijft in zijne Nederduitsche Spraek-
konst van 1625 en 1633. De lantgebruikelijke
Schrijving der woorden, welke geheel naer den
Tongeslagh moet luisteren, was toen ook even
dezelfde by ons als alle die eeuwen te voren: even
vol-uit aen 't midden en aen de eindens; zonder
Poëtische snoeiing. Het Rijmverlof (*metaplas-
mus*) was door den aenwasch onzer Poëzye wel
gemeenzamer inde proze geworden in privaet ge-
schrijf; maer het had nocht lantgemeene aenne-
ming, nocht rooy, nocht regel; het dreef maer
gelijk een schip sonder roer; enkel naer de *Cadance*
der periode luisterende: zoo als 't naderhant altoos
maer deed by den Drost P. C. Hooft.

Al wie, dan, nageleidt hoe de tael der Nieu-
we Bijbel-overzettinge op deze voorbeschrevene
leest is gepast, geschoeyt, en gemeten geworden,
zal onbezwaert met my besluiten: „Dat het Be-
„stek van dat Boek, in opzigte van zijn Gram-
„maticael, was waerlijk het gangbaer en rigtig
„Gebruik des Lants: en 't zelfde met eenen ook
„van alle geschrijf dat hier mede in rooye over-
„eenkomt.

Waer mede wy dan de bewering van ons eerste
voorgenomen Lidt hebben afgeleidt.

Belangende het II. voorgenomen Lidt: laet,
nu, eens alles opkomen van onze Digters en ver-
meinde Cieraetschrijvers: waer in zal dat bestaen
om een *regt* te kunnen werken, uit krachte van
het welk dat voorbetoogde Gebruik der Republij-

ke zal moeten ophouden zoodanig een Gebruik voortaan te zijn?

Daer is I°. hunne *Cieraetkunſtige* orden in hunne woordenschikkinge, in de plaets der *Naturelyke* in die Overzettinge: Dit en is geen nieuw Gebruik, van hun afkomstig; maer alleen eene Rhetorische byzonderheit in de tale der Republijke, en dewelke men in deze overzettinge niet heeft goedgevonden gehad te bezigen. II°. Hunne snoeijingen en plooiingen der korte silben inde proze, aen 't einde en alom, zijn maer uit kragte van een eigenkeurig Rymverlof (*metaplasmus*) in onze tael des Lants: derhalven geheel en al niet nieuws, veel min dat tegen 's Lants Gebruik kan werken. Onze Digtters, by my hoog-gelieft en geeerd, bezigen dit Rymverlof maer, om der zangerige vloeijentheit wille; (*cadance*) als waer af hun brein alom zoodanig kookt en ziet en overloopt, dat zy hen, zelfs in hunne proze, daer van niet speenen kunnen. Ja men neme eindelijk dat Fabriekje, Verkiezingtje of Secterijtje (zoo als men 't noeme) *naer* Joost vanden Vondel ontrent een regelmaet, quansluis, by Hem stipt in zijne proze onderhouden over de woorden in 's Lants tale uitgaende op *inge*, *nisse*, en algemeenlijk op *e*: en waer op de Heer Moonen zijn heele Declinatie-werk komt in te rigten. Dit leit hier in, dat Joost vanden Vondel alzulke woorden verkieft te stellen in nominativo en accusativo zonder *e*; *vergeving*, *erffenis*, *plaeg*, *zaek*, *tael*: en in genitivo.

genitivo, dativo, en ablativo met de *e* daer by: *vergevinge, erffenisse, plage, zake, tale*: welk laetste men dan, quanssuis, komt doopen met den naem van *buiginge*. Dit levert ook al in 't minste geen *regt*, ja zelfs geen *reden*: dat, namentlijk, het gene, volgens een egt Gebruik der Republijke, vol-uit geschreven staet inde Staten-overzettinge, daerom aldaer een fout of *solæcismus* zou wezen, om dat het verschilt van dit Secterijtje. (Ik geloove waerlijk dat dit de *solæcismi* zijn, die de Heer Moonen aenroert *bladt by bladt* aldaer voorkomende.) Want, behalven dat private Verkiezingtjes van eenen onderdaen, naer Rechten, geheel en al niet kunnen werken tegens een Gebruik oft Aenneminge van 't Publijk; zoo strijdt het tegens de gezonde Reden, oudere dingen te komen meten en keuren naer nieuwigheitjes jaren en dagen daer na eerst verdigd: daer ik noch by moete zeggen; dat dit voorschreven Secterijtje, op zijne beenen eens ingezien, is zeer eng van uitsprek; begrijpende slegts weinig slaggh van substantiva op *e* uitgaende; en latende (als inde Grammatica vanden Heer Moonen blijkt) al de rest vande zelve terminatie by die eigenste rooije, welke 'er inde Nieuwe Overzettinge van vastgestelt is: zoo dat het onze tael geenssins tot redderinge gedijt; maer, als men daer Regel van fabrieken wil, veel eer tot verwerringe; by gebrek vande *universaliteit*, daer men in 't toelaten van nieuwe Regelmate eeniglijk op moet zien. Ik

noeme 't een Secterijtje *naer*, niet *van*, J. v. Vondel: want van Hem, die voor hem zelveu zig dit, in zulke *substantiva*, tot eene pure bloote *hypothefis* nam, en blijkt nergens dat hy begrepe, dit eene rooy, veel min de egte en oirfpronkelijke, te wezen van de tale der Republije. de Heer Arnold Moonen is het, die ons dat zoo in zijne Spraekkonst raeuwelijk komt opwerpen, en de liefde heeft van her, zonder fpreken en zonder land van onze taeloutheit onder zijne voeten te hebben, ftevig te willen ftaende houden.

Om alle welke redenen ik dan wederom befluite mijn II. voorgenomen Lidt ten genoegte beweert te hebben.

Dat Secterijtje van J. v. Vondel, volge ik hier ook; enkel om eenparige houdinge van penne met den Heere Moonen: Anders ftaet my hier ontrent veel beter aen de univerfele houding van onze tale der Republije; om redenen terftond vermelt. Ik houde van geene gefabrijkte regelen, die zoo vele exceptien overlaten, alsze groot zijn: gelijk ik 't ook niet en houde met P. C. Hooft, die in dit zaekje overal den Poëet speelt, en nocht toorn nocht regel onderhoudt; om zijne *cadances*, zoo 't heet: dog op 't weltreffen van alzulk vermeten cadans-werk hebbe ik heel veel te zeggen: de regte en eigentlijke gronden leeftmen daer van op 't laetste blad mijner *Idea*; op welke gronden, be-neffens 't wel waernemen der korte en lange filben van onzen Nederduitschen Tongeflag, men voort-tredende

trekende ider het aen hem zelve heeft, 't zy Predikant, of ander, om zoo vloeiend en gevallen een Orateur en Cadancier te worden als hy maer wil.

Men onthoude hier; ondertusschen; hoe ydel; hoe outheit-onwetend, ja hoe onzinig eene doling het zy, te leggen dwersdrijven nopende onze gemelte substantiva van outsher ende eigenlijk in onze tale op *e* uitgaende; (gelijk *vergevinge*, *erfenisse*, *plage*, *zake*, *tale*. enz.) te drijven, zegge ik, dat, namentlijk, dezelve by onze aeloude oorspronkelijke overneminge zouden geweest zijn in nominativo zonder *e*; ende datze die *e* alleen, by wijze van *buiging*, zouden hebben aengenomen gehad in casibus obliquis: eene doling, waer van men door ons vorig blootgelegde nu klaer wort geredt; en welke doling van dien nasleep is, dat men in eeuwigheit geen Nederduitsch Taelgeleerde kan worden, zoo lange men daer niet van geredt en is; eindelijk, waer van men geredt wende eene opene deur heeft tot in 't herte van onze Taelgeleertheit. De anmerking vanden Heer Moonen op mijne *Idea*. pag. 21. *Omnia nostra appellativa exiisse in e.* zag hier op uit. ('t hart wil daer al niet breken; schijnt het wel; en 't moet'er evenwel aen.) Zijn E. spreekt dit voor onbewijsfelijk uit, en kan het in Melis Stokke niet vinden. wederom kan ik my zulk zoeken niet verstaen. Hy zie aldaer, by de penne af; Inleiding. Heere. v. 167. 246: zone. 225: aventure. 258: Did.

Did. I. *name*. 42: *geboernesse*. 76: *hantveste*. 237:
 Did. II. *tafle*. 79: *erve*. 80: *huuslade*. 189: *ge-
 slagte*. 289: Did. III. *Drussate*. 65: *oirlage*. 90:
helpe. 95: *stemme*. 101: *heire*. 105: Did. IV. *ha-
 ve*. 2: *Grave*: Flor. I. *plage*. 75: Did. V. *Pape*.
 22: Did. VI. *marbersteene*. 30: *eede*. 98: *mare*.
 123: *stede*. 183: Flor. III. *kerke*. 53: en zoo 't
 heele boek door. Hoe vele schriftuerplaetsen wil
 de Heer Moonen hebben? Tien getuigen maken,
 naer Rechten, eene *Turbe*. zijn E. kan zelve volk
 aen 't lezen te werk zetten: zoo hier, als inden
 Delfsen Bijbel, en in al wat oud is. Men zal 't
 naer de *Analogie* nooit anders vinden. Zoo dat dit
 lietje daer mede eens zal uitgezongen blijven.

Ik trede nu tot de andere en byzondere Aen-
 merkingen vanden Heer Moonen op mijne *Idea*.
 ik veile mijne *Idea* niet voor onfeilbaer: zelfs zoo
 nu en dan verandere ik'er al wat in, doch niets
 systematijk. Ik wil den Heer Moonen, 't gene
 ook hoognoodig is, maer antwoorden dat Zijne
 aenmerkingen juist geen doel en schieten: Die ee-
 ne voor eene, by de penne af, op 't ambikt te gaen
 leggen, waer' te talmagtig, ook arbeid overstiere:
 want, by tijd van leven, word de *Idea* wel eens
 nieuw uitgehaelt: ik zal maer aen 't verlangen van
 eenige, die op deze Aenmerkingen oogten, een
 weinig gaen voldoen: ik trekke die daerom, by
 verscheidene, onder een hoeft: als, daer is'er ra-
 kende mijne *Regelzettingen*; andere weder mijne
Derivatien; eenige dan noch mijne aengetrokkene
Tael-outheitjes.

En, om korten weg te maken, wegens de twee eerste, hebbenwe in acht te nemen; hoe het eene gewisse waerheit zy, Dat onze denking en bevatting toegaet lanx zekere door de nature gerichtsoerde orden. De *Zaken* (*subiecta*) bevatten we eerder in tijdt, en derzelve *Eigenschappen* (*prædicata*) later. En hoe de *Zaken* of hare *Eigenschappen* behelzen eene *minder enkelheit* of *meerder samenstelling*, hoewe die al later in orden bevatten. Zoo als dit zig nu heeft met de *Zaken* en *Eigenschappen*, even alzo is het met de bevattingen van derzelve woordelijke uitdruksels en benamingen. Nog, hebbenwe dan in ons Duitsch eenige der *Afgesprotene woorden* (*Derivativa*) van active beteekenisse; eenige wederom van passive. Hier uit levert de *Natuur* ons deze *Stellingen*:

VIII. *De bevatting der substantiva nomina is vroeger, en ouder van tijt, in ons verstant, dan der adjectiva of verba.*

IX. *En vermits dat gene 't welk in een Verbum de beteekenis van een substantivum kan aantrekken, ook de meeste enkelheit en minste samenstelling of relatie insluit, is het Infinitivum: zoo is, na de nature, de bevatting (idea) van het infinitivum verbi eerder in ons verstant dan van eenigen anderen modus.*

X. *De Wortel of Grontwoort van een Derivatie of Formatie inde Letterkunst moet zoodanig een woort wezen, waer af het denkbeelt, in zijne nature, eerder in ons verstant plaats hebbe dan van het gederiveerde oft geformeerde.*

De Demonstratie hier af is uit het vorige klaer.

XI. *De Wortel of Grondwoort*, waer van een substantivum van active beteekenisse zal gederiveert worden, mag niet anders wezen dan een Dictio activa:

Gelyk daerentegen de Wortel of Grontwoort van een substantivum van passive beteekenisse niet anders wezen mag dan eene Dictio passiva.

De Demonstratie hier af rust op het naturelijk axioma, *Dat gelyk uit gelyk voortkomt.*

— *Nec imbellem feroces*

Progenerant aquila columbam.

Eindelijk zy op deze Stellingen de Toegift; (*Corollarium*) dat, *Zoo lang regel opgebracht wort, die op de Nature en op de kerne der Zakelykheit rust; alle andere regel, die op de ledige noten-doppen der terminatien geslikt zy, moet agter de bank staen.*

Ik bidde nu den Heer Moonen, dat hy zelf mijne *Derivatien* en *Formatien* hier aen eens nader toetse; en de Zijne daer tegens: en ik make my sterk, dat zijn E. uit heel andere oogen zal zien. De *Verbalia* op *inge*, (gelyk, *verstoringe*, *gedenkinge*, *beroeringe*, *erkenninge*, *verbindinge*. enz.) beteikenen het actijf verstoren zelf, *het gedenken*, *beroeren*, *erkennen*. enz. De *Participalia* op *nisse*, (gelyk, *verstoortnisse*, *gedachtenisse*, *beroertenisse*, *erkenenisse*, *verbintenisse*. enz.) beteikenen de passive verstoortwordinge, *gedachtwordinge*, *beroertwordinge*. enz. zelve: *rem, qua passivè est in fieri*. De

Participalia op *tsel* of *sel* beteekenen de reetsgedane zaak: *rem passive confectam*. welke beteekenissen dan, achtervolgens deze laetste IV. Stellingen, overtuighelijk aantoonen van hoedanig een Wortelwoort zy moeten gederiveert en afgeleidt worden; te weten, van zulk een Wortelwoort, welks beteikenis een zelfde denkbeeld insluit als in het derivatum leit. By voorbeeld, men wilde van eenen *Imperativus modus* eenig derivatum afleiden; zoo zou de beteikenis van zulk derivatum zoodanig gestelt wezen, datze ook inflote het denkbeeld van iets *imperatijfs*. en dus, na gerade, in alle andere opvattingen van derivatien. als de Heer Moonen op zulk acht geeft, zal hy gewis van streke veranderen: het mag wel eens gebeuren, dat hier of daer eene onegte derivatie ingekropen zy: maer dat zet geene Regelmaat. ik gewage in de *Idea* zulk ook wel.

Tot eene nader onder onderrigte, zoo komen dan de *Verbalia* op *inge* eeniglijk van een volslagen Infinitivum activum: alzo, by exempel van *Wanderen* (dat inden ouden tijt, ja nog inde eeuw van 1500 was *Wandelen*) wort gederiveert het Verbale *Wandereninge*; een woort datwe lezen in den Delfsen Bijbel van 1477: (*Daniel IV. by ons 32. Ende dine Wandereninge sat wesen mitten beesten.*) waer af dan nader, *per syncopen*, *Wanderinge*; dat is in 't hedendaegs *Wandeling*. (zoo als in dat zelfde Kapittel ook voorkomt) en aldus met de rest. Hier kan de Heer Moonen nu wel

taften , dat zulk deriveren by my niet en is *ver-
ziert* ; zoo als Zijne bescheidenheit my toeigent :
Hy zal dat zoo quaet niet meenen. Ik wete niet
anders , of diergelijke ongesnoeide Verbalia zijn
my in mijn lezen wel meer ontmoet. Immers
dan ; hier op toepassende alle de Verbalia der
Noortsche Spraken , door welker hand wy onze
tael ontfangen hebben , en die zonder onderscheit
hebben *achting* , *begraving* , *betaling* , *bewijsning* ,
giffning , *inbildning* , *prysning* , *sendning* , *spijffning* ,
stopping , *werkning* , *swauning* ; in 't oneindige ; en-
de dezelve overbrengende tot onzen hier voor be-
schreven Tongeslagh met de korte silben , hoe
konnen'er eenige gezonde herffens zijn , die hier
van iets anders zouden ter nederstellen ; dan *achte-
ninge* , *betaleninge*. enz. ? Waer by noch te weten
valt , dat dit *inge* , *nisse* , en *tsel* geene ydele staer-
ten zijn achter hun wortelwoort ; maer 't zijn for-
mele woorden , die in onze oude tale dat gene be-
teekenen daerze op onze gedachte wijze voor t'
schepe komen ; zoo als naderhant wel eens zal uit-
geleit worden. Onze *barytona* , als , *Gewoel* , *Ge-
geef* , *Bewys* , *Geloof*. enz. , eigenlijk door achter-
affnoeijinge dus geaccenteert tegens onzen oir-
spronkelijken Tongeslagh aen , zijn mede van pas-
sive beteekenisse : en voor zoo veel aen zommige
van zulke *barytona* ook eene active beteekenis kan
toegeigent worden ; zoo volgt , dat men zulke
dan teffens en van een infinitivum activum , en
van een participium passivum deriveren kan. Dier-
gelijke

gelijke meerderleye derivatie komt in de Grammatica wel meer voor: dog nooit moet men die doen als met *zakelykheit*; en geenffins uit bloote *terminatien*.

In 't voorbygaen zal ik hier, om de liefhebberye, noch iets by stellen, dat men by den wegh niet ontmoet. Alle *Verba* is bekend, dat of *activa* zijn, of *passiva*: nu zijn de *activa* wederom of *actionis immanentis*, of *transiens*: de eerste noemen de Grammatisten in 't gemeen, *neutra*. De „*Verba actionis immanentis* zijn, uit hare nature, van „vroeger en eerder bevattinge ofte denkbeeld in „ons verstant dan vande *actio transiens*: dit te kennen, heeft in de Derivatien en Formatien ook zijn nuttigheit.

Wegens de ware *formatio temporum* in de *Verba* is de toets, uit deze laetste IV. Stellingen met haer Corollarium, ook zeer gereet en grif. Het *infinitivum Verbi* is'er de laegste wortel af: dit bragt ik op uit de aeloutheit, uitgaende op *ne*, *getuigene*, *gevoegene*. enz. en formeerde enkel daer van 1°. het *praesens Indicativi activi*; door agterafsnoeijinge van *ne*: *ik getuige*, *ik gevoege*. 2°. door agterbywerpinge van *t*, het oude *participium passivum*: *getuigenet*, *gevoegenet*. vorder gebruik maekte ik'er niet van. Heeft, nu, iemant hier wat tegen; ik wil, indien ik'er steen van aanstoot mede ligten kan, (onvermindert mijne verantwoordinge) wel van later tijt beginnen, en formeren die 2. tempora van het *infinitivum vocabulum*

getuigen, gevoegen; agteraffnoeiende, voor 't een, *n*; en agterbywerpene, voor 't ander, *et*. Mijne rooy van formatie blijft, dan evenwel, zooze was. My ontbreekt ondertuffchen geene verantwoording van dat *infinitivum* op *ne*: gantsch extra gerundium of regimen: dog ze is met geen Nederduitsche penne te beslegten. In mijn Schepenen-briefje van 1435 hebbe ik, *Ende hi geliede 'er af voldaan te wesene*: is daer gerundium, of casus rectionis? en zoo ontelbaer. Het Griex, daer de Heer Moonen hem op beroept, heeft ook *vas* in infinitivo; *τετυφεναι, τυφθησαι*; en zoo in elk verbum. *as* dān uitgesproken als *a*: (zoo als in de outheit wel voetstap, en in de hedendaegsche Griexe uitsprake algemeen, is) wat levert dat dan anders als *tetufene, tusthene. enz.*? Is dit nu zoo allervreemst van Ons aloud, en noch 't hedendaegsch Vlaemsch, infinitivum *wesene, getuigene*? Doch ik scheid 'er hier af, om de gezegde reden. Men overwege eens, waer van daen nader den Latijnen hun *re* in infinitivis herkomstig zy. Schotelius, dat ongelukkig en onhandig model tot ons Nederduits, gewaegt pag. 565, dat in 't Hoogduits oulinx de Infinitiva ook tot staert hadden *de*: *bewiesende* voor *bewiesen. enz.* Vlaenderen en Brabant zy men wel verdagt, dat, daer 't Nederduitsche oitspronkelijkheit geldt, geenssins moeten buitenstaen: in 't voeren der penne, houde ik die voor immers zoo oud, indien niet ouder, dan Hollant; en daer by voor zeer authentijk. Hoe

Overyffel daer in bestae, is de post vanden Heer Moonen om op te brengen.

Hier tegens; hoe staet 'er de Heer Moonen by met zijne *formationes temporum*; hy formeert maer alles, vanden hoogen boom af, uit een gefabrikt uitdruxel vanden *Imperativus modus activus*: de onnoozelste dooling, die in een verstant vallen kan. Die *modus imperativus* is ons begrip van meerder t'samengezette en ingewikkelde relatie dan het *infinitive* woort; ja dan het *tempus praesens* en *imperfectum activi*, ende zelfs dan het *participium passivum*. Daer en kan immers geene *imperatio* (Gebieding) in de nature plaets hebben, dan 't en zy 'er twee werkende wezens tsamen komen; en veele andere redenen meer. Derhalven kan 's menschen eerste denkbeelt in de *Verba* niet vanden *Imperativus* beginnen; alwaer hy schoon van een egt en ongefabrikt uitdruxel: Derhalven kan deze nooit het grond-oft wortel-woort zijn, waer van men al, wat eerder en vroeger in ons denkbeelt zy, formere. Dit is kort vonnis; en zoo zaek-bessliffend, dat het in de gantsche nature geen hooger beroep toe en late. Een Cartesiaen zou noch zeggen, dat ons denkbeelt kon beginnen van het *praesens Indicativi activi*: *Ego cogito, ergo sum*. Maer vermits dit, in allen gevalle maer stant grijpe alleen in *Verba neutra, sive actionis immanentis & non in transitivis*, zoo blijft het *Infinitivum Verbi* den prijs van 't allervroegste denkbeelt alomme behouden.

En leit hier mede geen klein deel der geheele Spraakkunst vanden Heer Moonen gantsch over kant. 't welk hem van daen komt, dat Hy zig maer blindeling, zonder te filozoferen of op Nederlantschen Tongeslagh te letten, op het miswijzend kompas van zijnen Hoogduitschen Schotelius heeft gaen verzeilen.

Buiten deze Wiskunstige toetsen zijn'er dan vele Grammatische redenen, ten uitersten gewigtig in onze tale; waerom het onmogelijk is, dat de *imperativus* de allerminste schaduw zelfs van grond-oft wortel-woort ergens in zy. Wy hebben kort te voren, daer al iets van aengerackt. Eenen Zuit-hollander is vroedt te maken, dat hier door in vele woorden eene letterspelling geboren raekte te worden, waerby's Lants-vocael-klanken in eene onredderbare verwarringen vallen: als in de woorden *Vreezen* en *Lezen*; *Hooren* en *Boren*; waeraf het klankverschil in den Zetel onzer Republike (Zuit-hollant, namelijk) den kinderen bekend is.

Eene Gebieding (*imperatio*), wijders, heeft *physicè & naturaliter* plaets, zoo wel in den derden persoon, als in den tweeden: in den tweeden, namelijk, aen byzondere menschen; ende in den derden aen eene algemeenheit van menschen te gader. (*universitas*) gelijk van dit laetste een volheit van voorbeelden is in de aeloude Roomsche Wetten, zoo der XII Tafelen als andere meer: en in singulari en in plurali numero: ende om niet verre te loopen, in de Nieuwe Overzettinge, dat boek

daer men de Gemeenen-Lants-tael gantsch niet uit durft halen, 2. *Timoth.* II. 14. staet het bevel des H. Apostels in den derden persone: *Een yge-lyk, die den naem van Cbristus noemt, sta af van on-gerechtigheit.* en zoo ook elders meer. Men zie'er den grond-text vry op naer. Als wy nu gaen in-zien, hoe wy Nederduitschen staen met onze uit-druxels van die *Gebiedingen*, zoo bevindenwe, dat de Planters onzer tale geen afzonderlijk en eigen uitdruxel daer toe aen ons overgelevert gehad hebben; evengelyk ook niet aen eenige onzer nagebu-ren: waerom onze tael dan, uit nood, hier toe byhaelt het *presens Subjunctivi*; zoo in den twee-den, als in den derden persone: en aldaer bezigen onze Digtters, vande alleroutste zelfs, om de zachtheit van rijm, zulk Rijmverlof, alswe in onze *Idea* pag. 49. aantrekken. De Prose heeft het, en hier in en in meer daer by, ook wel Waerlyk, als ik zulke dingen in de Spraekkunst vanden Heere Moonen bejegene, zoo is my leedt, dat hy, voor 't uitgeven, met mijns-gelyk niet eens reden-gevoert hebbe: Hy is by my in groote agtinge, om zijne ernstige liefhebberye, daer 't hem geluft heeft zoo grooten arbeit aen te hangen; en dat noch, 't gene Hem in dezen geenffins te na mag komen, midden in zijn werkelijk beroep en hooge jaren. Daer staen ook, in zijne Spraek-kunst, vele fraeije dingen: de *Syntaxis* is door-gaents goed; alleen in 't *regimen prapositionum*, waer mede 't in onze tale zoo staet als wy hier voor be-

schrijven

schrijven, moet'er de *genitivus* bykomen: En zijn bouwen op de Poëtisch-gefnoeide Substantiva kan geleden worden als eene *Etymologie* op de Spraek-vorme der Digteren, waer van Hy een voornaem lidt is. Hy moet'er maer vrymoedig by melden, dat het zijne Verkiezing zoo is onder verbeteringe. enz. en dat Hy de tael der Republike laet by 't gene zy wezen mag. Men moet het een zoo wel zeggen als het ander. de studie op onzer tale Aeloutheit, daer alles van beginnen moet, zal by Hem zoo sterck of niet bebouwt, of niet gade geflagen, wezen als by my; evengelyk wy, die dit hier te Rotterdam 40 en meer jaren immers deden, wederom het *genus* en *casus*, ons anders genoeg bekent, zoo niet agteden: waerom ook de Schriften van onzen *Joachim Oudaen* hier in juist zooten uitersten rigtig niet vallen. yder lidtmaet onzer Nederduitsche Taelgeleertheit moet egter zijne behoorlijke eer hebben. Men kan maer dat ligt wel opvolgen dat men ontfangen heeft.

In *Schotelius* is deze *radix imperativus* een even-onverantwoordelijke fout. 't Hoogduits, daer ik my niet mede bemoeijen wil, leit daer in op geene andere hoogte, dan ons Nederduits.

Waer moete ik my noch al verder henen wenden? ik zal't dog alles, *quatenus systematis*, op zijne egte beenen doen nederkomen.

Wegens mijnen IX. Geslagt-regel, pag. 16: Daer en schort niet aen 't gene de Heer Moonen inbrengt: zijne Poëtisch-gefnoeide *Min*, *Vlek*,

Smet, Plaeg, Vraag, Zugt, Vlucht, Smert werken hier tegens niets. Inde Grammatica, waer in men bekent dat de beginsels, *elementa*, in de Gemeenen-lants-tale moeten geleeraert worden, moeten dan ook geene andere woorden gelden, dan die der Gemeenen-lants-tale zijn: en deze; agtervolgens onzen reetsbetoonden Tongeslagh die hier de eindelijke consonant met eene *respiratie* hervat, luidt *Minne, Vlekke, Smette, Plage, Vrage, Zugte, Smerte*; alle *per Syncopen* bekortet uit Verbalia op *inge*; en daerom volgens mijnen VIII. Regel, pag. 16. *feminina*. 't Is voorts waer, dat wy vele zulke bekortede nomina hebben, die, door opkomend Gebruik dat oirspronkelijk genus *femininum* hebben verlaten: en dat is een nood-zaek tot het hebben van eene Geslagtlijste: zoo als de Heer D. v. Hoogstraten in zijne Aensprake te regt vermaent. Dezen IX. Regel heb ik nu ook veel veel univervaelder. Op dat men eens wete aen wat klip en Schotelius, en de Heer Moonen, en alle hunne volgers, zig verzeilen: zy begrijpen, *Alle Wortelwoort is van 't kortste*; en te recht. Maer hunt sluitreden, *Ergò, Alle kortste is 't Wortelwoort*, is, zeit Aristoteles, een *sophisma à dicto secundum quid*: 't welk zig oploscht met te onderscheiden tusschen *oirspronkelijk kortst*, en *kortst door snoeijinge van yveraers*. Met dit gezigt-glas is alles in helderen dag.

Op pag. 49. *ik laze, ik sprake*: Daer was in Nederlant een tijt, dat men *wyzen, pryzen, zin-*

gen, *betreffen, bewegen, bergen, lezen, zenden.* enz. conjugeerde in Imperfecto *ik wijs'de, ik prijs'de, zing'de, treffede, beweeg'de, berg'de, lees'de, zendede*: en in praeterito passivo *gewijsd, geprijsd, gezingd, getreffd, beweegd, gebergd, geleesd, gezend:* inde plaetse dat nu doorgaents is *ik weez', preez', zong', bewoog', berg', las', zond'*: en wijders *gewezen, geprezen, gezongen, getroffen, bewogen, geborgen, gelezen, gezonden.* Om deze verscheidenheit aen te toonen en overeentebrengeu, moet in de Nederduitsche Grammatica nootwendig eene *hypothesis* opgelevert worden: (Zoo als de Heer Moonen daer in zijne Spraeckkonst mede omspringt, *in troepen*; even als Schotelius in zijn Hoogduitsch; is niet voldoende.) En deze *hypothesis* is dan de mijne; welke ik grontveste op onzen Tongeslagh en de Analogie te zamen. Weet iemand tot deze overeenbrenginge een betere *hypothesis*; (want daer moet'er onvermijdelijk eene wezen) hy gebruike zijne vryheit van op te komen. In die zelfde *hypothesis* van my is dan de het algemeene merkteiken van 't *imperfectum Indicativi activi*. 't Is my voorts niet onbekent, dat die rooy van imperfecta en participia, welke ik, om gelijke bewoordinge met vorige Grammaticken, *onregelmatig* noeme, al in onze worteltalen, de Gothische en Engelsaxe, haer gebruik had: maer my schortte de zinlijkheit tot zoo eene *hypothesis*, die inzonderheit beide die rooijen teffens voor ons vernuft in maegschap stelde. 't Gene,

ondertuffchen, de Heer Moonen bybrengt, dat *schortte, wachtte, stortte, beregte, kostte. enz.* niet zou wezen eene verkorting van *schortede, wachtede, stortede, beregdede, kostede*, is loutere verzinning. de XXIVe. waerneming op onze tale vanden Drost P. C. Hooft, nu by den Heere David van Hoogstraten achter zijne Geslagthijste doen drukken, zet zulx buiten twijffeling. Noch moete ik den Heere Moonen indagtig maken, dat hy Gotthische of ook wel oude Hoogduitse woorden bybrengende, uit derzelver uitgang nooit deze bewijsreden trekken kan, dat het met onze Nederlantsche uitgangen daerom net ook zoo is: onze Tongeslag, die hier 't geschil scheidt, moet'er eerst op naergevraegt worden, wat die'er van zegge. Daer by, als gemeld, gaet in die aeloude dingen de *metaplasmus* al vroeg in zwange. Door ervarentheit van lezen leert men oordeelen.

Op pag. 22. *nominativos plurales priscis fuisse in e.* dit heb ik generael gezegt, ziende zoo wel op adjectiva, waer in 't ook by de Nieuwe Overzetting wel gevolgt is; als op substantiva, waer in 't nu gantsch ouderwetsch is. De Voorbeelden van substantiva zijn zoo gereet in Melis Stokke, in den Delfsen Bijbel, en al wat oud is; dat ik verschoont moete blijven van daer hier papier mede vuil te maken. zelfs aldaer gebreken geene adverbia in *en: kortelyken.* Flor. V. v. 964. *enz.* In mijne Schepenen-briefjes is *Wy Scopene.* in plcn.

Op pag. 24. *adjectivorum vulgaris terminatio in e*. De Heer Moonen had , in zijne Spraekkonst pag. 51. lin. 8. 9 , hier van wat gemeld , daer ik dit mijne uit de outheit tegen zettede : gelijk 't ook *vulgo* zoo blijft: het eenige hedendaegsche uitzonderingtje (want vande outheit blijkt my niets, 't gene men niet op rekeninge van metaplasmus stellen kan) daer op in de heele Grammatica is, dat by zommige substantiva (niet by alle) het adjectivum de *e* agter af verliest, als'er de articulus indefinitivus *een* voorgaet : te weten by de neutra; *een hoog vertrek. enz.* en alleen eenige masculina, *een kloek meester, een rijk koopman. enz.* want by vele masculina blijft mijn Regel in stant; *een goude toren, een hooge berg. enz.* Dog weet zijn E. nu wel de determinatie, wanneer 't adjectivum in dit laetste geval de *e* behoudt, en wanneer *verliest*? Deze leit in het Schakeersel der silben by onzen Tongeslagh: dat daer na wel eens opkomt.

De *Gentilia* op naer (pag. 26.) moet geen stof tot geschil zijn in onze Duitsche woorden. (Hoe 't vreemde talen maken, raekt ons niet) Die niet langer dan 3 silben zijn; *Leidenaer, Delvenaer, Hageaer, Gozenaer*; lijden algemeenlijk in ons Neerlants geene verkorting; maer wel die van meerder silben; *Haerlemmenaer, Rotterdammenaer. enz.* welke, by inkortinge van een silb, ook op *er* verzet worden.

Is't op *dome, sceppe, hede*, (pag. 26.) noch der pijnne waerd om exceptie aen te heffen? naer al wat

ik vooraf betoont hebbe en uit onzen Tongeflagh, en uit Belezentheit? L. Meijers Woordenschat. III. d. toont *Doeme*: Boxhoorn op Veldenacr toont *Graeffscepe*: Zekere mijne Keuren van Vlaenderen, gedrukt te Gend 1643, toonen *De Stede ende Heerlicheide van Hontscoten behoort toe E. Heere F. van Hornes*. Daer moet maer naerftig gelezen worden. 't Engelfax, als met ons in Tongeflagh schier gemeen in deze woorden, zal 't ook toonen. Onze woorden *lengde, engde, konde. enz.* die, by inkortinge, afkomen van *langhede, enghede, konthede. enz.* bewaerheden dit ook.

't Zy dan hier mede zoo verre eenmael genoeg. De rest zal zich zelve wel redden.

In mijne eerften Regel der *Syntaxis*. pag. 64. bracht ik voort, 't gene ook volle proef houdt, en de Heer Moonen schijnt mede-te-stemmen; Hoe 't een Gebruik is in de Gemeenen-Lants-talc van onzen Staet, een aengehefte bejegening aen eene Mogentheid, oft Mensch van aenzien, in den derden perfone zoodanig te vervolgen; dat midden door het lichaem des geschrijfs (zonder 't Opschrift naer te zien) klaer doorschijne of men een' Man-mensch voorhebbe of een' Vrouw-mensch. Onze Overheid onderhoudt dit in een net formulier: De vermeinde Cieraetschrijvers daerentegen, de Drost P. C. Hooft zelf, weten in de vorme van hunnen schrijf-stijl hier geene mouwen aen te stellen: Zy gebruiken ecne zelfde houding van penne tegens beide de *Sexen*; ende

wel namentlijk zulk eene die alleen op de Vrouwelijkheid slaet. Men leze eens van P. C. Hooft de opdracht zijner Historien aen den Prins Henrik van Oranje; ende men zal in 't lichaem derzelve niet kunnen onderkennen ofze houdt aenden Prins oft aende Princeffe. Een klaer bewijs [niet alleen vande waerheit onzes gemaekten onderscheits tusschen den Gemeenen-Lants-stijl en den stijl onzer Digteren; maer zelfs ook, dat de eerste wel volmaektheden heeft, waer in hy uithaelt boven den tweeden. Behalven, nu, dat het zeer redelijk is dat al ons Nederduits geschrijf in zijne bejegeningen de sexe doe onderkennen; zoo is 't daer by ook niet te zeggen, hoe groot een verwerring deze misftelling der Dichteren veroorzaken zou in schriften des Gemeenen-Lants, in Onderhandelingen, in Overkomsten. enz. waerom zulk wangeschrijf in de Republijke niet kan aengaen. Ik achte waerdig den Gemeenen-Lants stijl hier omtrent eens voor den klaren dag te brengen.

In 't *possessivum pronomem* dat voorop staet, namentlijk tot een Man-mensch *Zijne Majesteit*; en tot een' Vrouwmensch *Hare Majesteit*; is men met malkanderen eens: maer in de uitdrukkinge van 't agternavolgend *pronomem relativum* geschiet telkens de misflagh: 't Gemeene Lant schrijft, *Zijne Majesteit heeft Zijne benden gemonstert*; en *Hare Majesteit heeft Hare benden gemonstert*: daerentegen schrijft het Digterschap aldaer beides-gevals, *Hare benden*; en zoo over al: Door welk, wel letter-

lijk dog niet *zakelijk*, *relativum* in 't lichaem van een Rede gantsch in de malinge raekt, of *benden* tot eenen Man oft tot eene Vrouw gerefereert staen. Om buiten deze malinge te blijven, is bekend, dat de Grieken tot de onderkentenisse van deze Manlijke en Vrouwelijke relatien hebben twee afzonderlijke uitdruxels; *αυτῷ*, en *αυτῆς*: naer welker gelijkenisse wy Nederduitschen in eenen stijl die zeer scherp en naeu lüstert, als van *Uiterste Willen* en alle ander Borgerlijk bestipt geschrijf, dan ook gebruiken, *vanden zelven*, *deszelfs*, in masculino; en *vande zelve*, *derzelve*, in feminino. Nu vermits dit al te stijf en ongekoekt opkomt in eenen stijl van ruimer miltheit; gelijk *Historien*, *Gedigten*, en alle Cieraetschrift, daer nocht geld nog lantzaek aen vast is; zoo is, hier in, by Landt-gebruik tot uitdruxel van die relatien te hulpe genomen ons possessivum pronomen *Zijn*, *Haer*; en hoe, namelijk? immers in relativo op geene andere wijze of rooije, dan zoo gelijk als 't plaets heeft in possessivo: dit spreekt de gezonde Rede. dat is, dan *Zijn* voor de mannelijke relatie; en *Haer* voor de vrouwelijke. Dit is de houding der Gemeenen-Lants tale in deze bejegeningen; op de Reden gegrontvest; van welke de houding der Digteren verwacht gaet afwijken. Zy kunnen dit op mijn berigt eens nader indenken. Dan laet men agter het femininum *Majesteit*, in de tale des Lants; nooit volgen *Hy*; ook nooit *Zy*; in nullo casu: zijnde het dit laetste pronomen substantivæ potestatis, dat ons Digterschap hier van boven neder in de sloot leidt: maer men laet agter dat femininum *Majesteit* volgen het pronomen *dezelve*; (*is*, *ea*, *id*) ook wel, in Dativo & Accusativo, *Zig* in utroque genere: mede noch wel *Haer* in feminino. Dit pronomen relativum *dezelve* (*is*, *ea*, *id*: in 't Fransch *icelui*, *icelle*.)

le.) moet wel gelet worden, dat een heel ander woort is als *dezelfde*. (*idem*) Die nu wat stijls bezit, zal'er voorts wel doorkomen.

Van 't gene waer af ik in de Spraeckkonst vandeſt Heer Moonen noch wel reden verlangt hebbe, is pag. 165. *Gy hoorden*. pag. 179. *Gy woonden*. in ſecondâ pluralis imperfecti Indicativi activi. (pag. 188.) ik hebbe zulx nooit bejagent. een misſlagh nooit goed te maken met 's Lants Gebruik; 't welk aldaer is *Gyluiden hoordet: Woondet*. Noch vinde ik *Wiens*, pag. 170. in *feminivo genitivo ſingulari*; mede buiten 't Gebruik des Lants. 't is my in Vondels rijmen wel te voren gekomen: maer uit wien heeft Hy het, zoo regelrecht tegens 't Gebruik des Lants aen? Hy heeft ook wel in die reſpective Altaergeheimeniffen. pag. 91. *En Sater, Sint Ambroos zijn volle broer*: zoo dat Hy alle toetſe en navrage niet ontwaſſchen is.

Dus verre, *Hooghgeleerde en Beroemde Heer*, hebbe ik Uwe E. met mijne rekeſchap opgehouden. enz. Ik blyve, dezen brief hier by afbrekende, met alle ſchuldige eerbewijzinge,

Myn heer,

Amus ex animo

Uit Rotterdam,
den 22 Septem-
ber 1709,

ANONYMUS BATAVUS.